

Sosyal Girişimcilik Ve Gönüllülük

Emin KOÇ^{1*}, Mustafa ÇATALÇAM²,

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Girişimcilik ve Yenilikçilik Anabilim Dalı, Samsun

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Girişimcilik ve Yenilikçilik Anabilim Dalı, Samsun

¹<https://orcid.org/0009-0009-8095-2127>

²<https://orcid.org/0009-0001-6505-6932>

*mustafacatalcam@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8163808>

Derleme

Makale Tarihiçesi:

Geliş tarihi: 2023/05/18

Kabul tarihi: 2023/06/10

Online Yayınlanma: 2023/06/30

Anahtar Kelimeler

Girişimcilik

Toplum Hizmeti

Sosyal Girişimcilik

ÖZET

İnsanlar, imkanları kısıtlı nüfuslara yardım etmek, vahşi yaşamı korumak veya çevreyi korumak gibi çeşitli sosyal sorumluluk çalışmalarında gönüllü olabilirler. Ülkemizde geleneksel gönüllülük anlayışı her zaman köklü bir şekilde var olmuştur ve günümüzde gönüllülüğün çağdaş sivil toplum yapısına uygun olarak geliştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Gönüllülüğün topluma sağladığı faydaların yanı sıra, gönüllülüğün kendisi de topluma çeşitli katkılar sağlamaktadır. Avrupa Toplulukları Komisyonu, gönüllülüğün sosyal katılım, aktif vatandaşlık, demokrasi, insan hakları ve dayanışma ilkelerinin yaygınlaşması açısından faydalarını ortaya koyan çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu makalede sosyal girişimcilik ve gönüllülük bu veriler bağlamında ele alınmaktadır.

Social Entrepreneurship And Volunteering

Reviews

Article History:

Received: 2023/05/18

Accept: 2023/06/10

Available online: 2023/06/30

Keywords:

Entrepreneurship

Community Service

Social Entrepreneurship

ABSTRACT

People can volunteer in a variety of social responsibility endeavors, such as helping underprivileged populations, safeguarding wildlife, or preserving the environment. In our nation, there has always been a deeply ingrained traditional sense of volunteering, and attempts are currently being made to enhance volunteering in accordance with the contemporary civil society structure. Along with the advantages that volunteering brings to society, volunteering itself makes several contributions to society. The Commission of the European Communities has performed studies that demonstrate the benefits of volunteering for social involvement, active citizenship, and the spread of democratic, human rights, and solidarity principles. Social entrepreneurship and volunteerism are discussed in this paper within the context of this data.

GİRİŞ

İnsanlık tarih boyunca sosyal bir yapı içinde var olmuştur. Avcı ve toplayıcı olarak insanlık, tarıma geçmeden önce temel görevlerini yerine getirmiştir. Varoluş biçimleri, insanlığın tarıma dayalı bir yaşam biçimine geçmesinden etkilendi. Bunun sonucunda insanlar köyler kurmaya ve yerleşik hayata geçmeye başladı. İnsanların gruplar halinde bir arada yaşamaya başlamasıyla sosyal yapı ve ekonomik hayat değişti. Küresel ekonomi tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri bu geçiş süreci olmuştur (Karadeniz, 2018). Sanayi devrimi, küresel ekonomi için bir başka kırılma noktasını daha beraberinde getirmiştir. Birinci sanayi devrimine mekanik üretim, ikincisine 20. yüzyılın başında seri üretim, üçüncüsüne 1970'ten sonra bilgi teknolojilerinin üretim sürecine entegrasyonu damgasını vurmuştur. Dördüncü ve en son sanayi devrimi ise Endüstri 4.0 olarak bilinmekte ve üretim sektöründe otonom

makinelerin kullanılması ve siber sistemler ile gerçek üretim araçlarının birbirine bağlanması ile karakterize edilmektedir. Görüldüğü üzere, küresel ekonomik yapıda çeşitli değişiklikler olmuştur. Ekonomik sistem bu değişimleri yaşarken önemi artan ve ekonomik kalkınmadaki işlevi genişleyen bileşen ise "girişimcilik" olmuştur. Tarihin başlangıcından bu yana, bireylerin ve toplulukların temel gereksinimlerini karşılamak ve yaşam biçimlerini sürdürmek için gerçekleştirdikleri tüm eylemlerin girişimcilik bilincini ortaya koyduğu söylenebilir. Girişimcilik, ekonomi teorilerinde geleneksel üretim faktörleri olan emek, sermaye ve doğal kaynakların arasına katılan dördüncü üretim faktörü olarak anılmaya başlanmıştır (Aktaş, 2020). Özetle girişimcilik; emek, sermaye ve kaynakları yeni bir kavramla birleştirerek, hesaplanmış riskler alarak ve üretim sürecini günlük hayata entegre ederek mevcut bir durumu daha iyi hale getirmeye çalışma eylemidir.

Ulusal ekonomilerin büyümesi girişimcilikten önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu durumda, ulusal hükümetler girişimciliği desteklemek ve teşvik etmek için çeşitli stratejiler kullanmaktadır. “Türkiye’de de özellikle KOSGEB’in girişimcilik destek programı başta olmak üzere, Avrupa Birliği’nin girişimci destek fonları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), TÜBİTAK, Teknoparklar, Teknokentler, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı ve Tekno Girişim gibi farklı kurum ve kuruluşlar çeşitli yollarla girişimcilere destekler sağlamaktadırlar” (İşbilir ve Türkmen, 2015;19).

İnsanlar, imkanları kısıtlı nüfuslara yardım etmek, hayvanlarla ilgilenmek veya çevreyi korumak gibi çeşitli sosyal sorumluluk alanlarında gönüllü olabilirler. Türkiye’de gönüllülük köklü ve uzun bir geçmişe sahiptir. Halihazırda gönüllülüğün sivil toplumun mevcut çerçevesine uygun olarak geliştirilmesi için girişimlerde bulunmaktadır. Türkiye’deki sivil toplum kuruluşu (STK) tanımları diğer ülkelerdekinden farklıdır. Toplumsal refah için sorumluluk üstlenen ve kamu otoriteleri ile vatandaşlar arasında bir kanal görevi gören organizasyonel yapılar Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (ESC) tarafından STK olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de STK’lar dernekler, vakıflar, meslek odaları, kooperatifler, sendikalar ve federasyonlar olarak tanınmaktadır. Topluluklar vizyon ve hedefleri doğrultusunda bir araya gelerek STK’ları oluşturmaktadır. Gönüllülük STK’lar tarafından sivil ve sosyal hale getirilir. Gönüllüler sivil toplumun gelişimi için vazgeçilmezdir (Kartal, 2018).

Gönüllülüğün topluma getirdiği avantajların yanı sıra toplum üzerinde de birçok olumlu etkisi vardır. Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından yapılan çalışmalara göre gönüllülük, aktif vatandaşlık, sosyal katılım ve demokrasi gibi ideallerin yanı sıra insan hakları ve dayanışma gibi değerlerin yaygınlaştırılmasında iyi bir etkiye sahiptir. Gönüllülüğün, özellikle

gençlik döneminde, gençlerin kişiliklerini, yeteneklerini ve yeterliliklerini geliştirmelerini sağlayan yaygın bir öğrenme süreci olması nedeniyle hem gençlere hem de topluma fayda sağladığı keşfedilmiştir. Gençlik gönüllülüğü, genel olarak toplumun ilerlemesine yapılan bir yatırım olarak değerlendirilmektedir (OECD, 2018).

Kişilerin gönüllü katılım konusundaki davranışları çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar arasında kişinin çocukluğundan itibaren birlikte büyüdüğü ailesi, çevresi ve arkadaşlarının sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunup bulunmaması, bu konudaki tutumu, medeni durumu, çocuk sahibi olup olmaması, eğitim düzeyi vb. yer almaktadır. Gönüllü davranışı, kişilik faktörlerinin yanı sıra gönüllülerin gönüllü olmayanlara göre daha yenilikçi ve açık fikirli olmalarından da etkilenmektedir. Gönüllülük için dışsal motivasyonlar arasında başkalarına yardım etme ve yeni insanlarla tanışma konusunda iyi hissetmek yer alırken, içsel motivasyonlar arasında özverili olma, toplumsal gereklilikler ve dini ilkeler yer almaktadır (Salam, 2015).

Araştırmacılar, insanların özsaygılarını artırmak ve kişisel gelişim gibi kendi seçtikleri nedenlerle gönüllü olduklarını ve uzun süre gönüllü olarak kaldıklarını keşfetmişlerdir. Gönüllü katılımın devamını etkileyen en önemli unsurlardan biri, bireylerin gönüllü oldukları kuruluşlarda aidiyet ve topluluk duygusu geliştirmeleridir. İnsanların başkalarına yardım etmek için yaptıkları eylemler gönüllülük olarak bilinir, ancak bu durum gönüllünün kişisel faydalar elde etmesini engellemez. Hem gönüllü hem de faydalanıcı, başkalarına ulaşmaktan ve yardım sağlamaktan kazançlı çıkmaktadır.

Gönüllülüğün katılımcıların sivil katılımını, fiziksel ve zihinsel refahını, antisosyal davranışlarını ve mesleki başarılarını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Gönüllüler, toplumda demokrasinin gelişmesine tartışmasız katkıda bulunan sivil toplum gruplarının varlığını sürdürmesi için çok önemlidir. Gönüllülerin sivil toplum kuruluşlarına katılımı ve bu kuruluşlarda çeşitli görevleri yerine getirirken hoşgörü ve saygı kültürünü korumaları, insanların yurttaşlık sorumlulukları hakkındaki bilgilerini ve duyarlılıklarını artırmakta ve iyi yurttaşlar olarak gelişimlerine yardımcı olmaktadır. Gönüllülüğün, daha fazla sosyal entegrasyon ve dış sosyal destek sağlayarak gönüllülerin fiziksel ve ruhsal sağlığını iyileştirdiği gösterilmiştir. Ayrıca gönüllülüğün yarattığı sosyal kontrol mekanizması, gönüllülerin antisosyal davranışlarda bulunmasını engellemektedir (Kartal, 2018: 38). Örneğin gönüllülük, sosyal ağlarını genişleterek insanların daha hızlı iş bulmalarına ve istihdam becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Her ne kadar dikkate alınsa da, mesleki başarıyı nasıl etkileyeceğini kesin olarak bilmenin bir yolu yoktur. Başarı ve gönüllülük arasındaki

ilişki, bireye ve gönüllülük sürecine bağlıdır.

Gönüllülük eylemi, sosyal ve kişisel yaşamda faydalı iyi işlevsel davranışları ifade eder. Motive edici faktörlerden de anlaşılacağı üzere, gönüllülük gönüllülerin sayısız manevi ihtiyacını karşılamakta ve bireye maddi fayda sağlamasa bile manevi gelişimlerini ilerletmektedir. Ayrıca, çok sayıda ülkede yapılan araştırmalar gönüllülüğün refah üzerindeki faydalı etkilerini ortaya koymuştur. Birçok farklı tanımı olan mutluluğun aksine, esenliğin kendi başına bir "şey" olmaktan ziyade "iyi duygular, bağlılık, olumlu ilişkiler, amaç ve başarıdan" oluşan bir "yapı" olduğunu açıkladı. Ruh sağlığını, kişinin kişisel ve sosyal yaşamında olumlu duyguların ve olumlu işleyişin varlığı olarak tanımlayarak iyi olma hali ile ruh sağlığı arasında bir bağlantı kurmuştur. Bu çalışma, toplumumuzda önemli bir rol oynayan gönüllülük ile insanların genel refahı arasındaki ilişkiye bakmanın çok önemli olduğunu göstermiştir.

GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI

Girişimcilik

Modern dünyada girişimcilik ve girişimcilik ilkeleri, bireylerin refah seviyesini yükseltmek için araştırma yapılan tüm alanlarda önemli bileşenler olarak kendini kabul ettirmiştir. Risk alma, buluşçuluk ve belirsizliğe karşı tolerans bu bağlamda girişimciliğin özellikleri olarak daha sık anılmaya başlanmıştır (Bozkurt, 2006). Korkmaz'a (2012) göre "yaratıcılık" ve "yenilikçilik" girişimciliğin temel bileşenleridir. Korkmaz'a (2012) göre girişimci, yenilikler geliştirebilen, risk alabilen, sermaye ve pazar arasında bağlantı kurabilen, yeni ürünler geliştirebilen, entelektüel sermaye ile iş yapabilen ve yaratıcı olabilen kişidir. Girişimcinin bir başka tanımında ise "arz ve talebi kontrol eden pazar arayışçıları" olduğu belirtilmekte ve girişimcilik, kaynakları ekonomik olarak harekete geçirme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Girişimci, gerekli koşulları yaratarak üretilen mal ve hizmetleri taleple buluşturan kişidir. Tanımlardan, girişimci kişinin birlikte iyi işleyen çeşitli özelliklere sahip olduğu açıktır (Karadeniz, 2018). Buna ek olarak, zaman içinde ve çeşitli koşullarda girişimcinin işlevi değişmiştir.

Üretim süreci geçmişten günümüze önemli değişikliklere uğramıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte, emek, sermaye ve kaynakları içeren üretim faktörlerine "bilgi" unsuru da eklenmiştir. Üretim sürecinin değişen doğası nedeniyle girişimciler artık daha büyük bir rol oynamaktadır. Girişimci, üretim-piyasa dengesini kurabilmek için tüm bu üretim unsurlarını harmanlayıp organize edebilen kişiye dönüşmüştür.

Ren ve Biçkes (2011) tarafından "altın yakalı çalışanlar" bilgi toplumunda öne çıkan, sahip olduğu bilgiyi kullanabilen, kendisine ve çevresine değer katabilen, kendisini sürekli güncelleyebilen, kurum içinde statü ve kariyer açısından önemli rollere sahip kişiler olarak tanımlanmıştır. Bir girişimcinin beyaz yakalı çalışanlardan daha önemli ve yüksek bir pozisyona sahip olduğunu belirtmişlerdir. Ren ve Biçkes'e (2011) göre girişimci, ekonomik büyüme süreçlerinin tüm aşamalarına katılan, ekonomik kalkınmayı destekleyen ve ekonomik kalkınmayı mevcut durumun ötesine taşıyan kişidir. Girişimciye ilişkin çok sayıda farklı kavramsallaştırma bulunmaktadır.

Girişimcilik, girişimciyi en iyi tanımlayan kavramlardan biridir. Dünya tarihinde sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde girişimcilik ön plana çıkmaya başlamıştır. Geçmişten günümüze birçok akademisyen girişimciliği bu çerçevede tanımlamaya çalışmıştır. "Kaynakları harekete geçirme ve ekonomik olarak harekete geçirme faaliyeti" olarak tanımlanmaktadır. Biçkes ve Ren (2011) girişimciliği, risklerle başa çıkabilme, firmaya değer katabilme, yeniliklere açık olabilme ve işletmede fark yaratabilme becerisi olarak nitelendirmektedir. Girişimcilik, "potansiyel risklere ve zorluklara rağmen yeni ürünler, yöntemler, teknolojiler, süreçler veya organizasyonlar geliştirmek için çaba gösterme süreci" olarak tanımlanmakta ve günümüzün yoğun rekabet ortamında ayakta kalmanın ve geleceği yakalamanın temel dinamiklerinden biri olarak görülmektedir (Özçelik, 2017). Girişimcilik süreci, girişimcinin değer yaratmak amacıyla bir fırsatı tanımlamasını, analiz etmesini ve bundan yararlanmak için gerekli çabayı göstermesini gerektirir. Özgün düşünce ve yenilik üretme kapasiteleri, girişimci insanları en çok tanımlayan iki özelliktir. Girişimciler yaratıcı düşünebilir ve hayal güçlerini metodik yollarla kullanarak yenilik yapabilirler. Girişimcilik, genel olarak, fırsatları görme, yenilik yaratma ve yaratıcı fikirleri bir üretim sürecine etkili bir şekilde uygulama kapasitesidir (Karadeniz, 2018).

Girişimciliğin önemi, küreselleşme ve artan ekonomik rekabetin bir sonucu olarak artmıştır. Girişimciden talep edilen davranışlar da bu doğrultuda daha çeşitli hale gelmiştir. Girişimciler, olasılıkları görebilmeli, belirsizlikle başa çıkabilmeli, çeşitli üretim unsurlarını koordine edebilmeli ve toplumsal dönüşümü sağlayan şeylerden biri olmalıdır (Aktaş, 2020).

Günümüzdeki değişimler ve ekonomik gelişmeler girişimciliğin önemini artırmıştır. Ülkeler bu doğrultuda girişimcilere ihtiyaç duymaya başlamıştır. Girişimciler ve ekonomik kalkınma arasında olumlu bir ilişki kurulması, bu arzunun hissedilmesindeki en önemli unsurlardan biridir. Bu, girişimci kişinin çevresindeki fırsatları ve ihtiyaçları hızlı bir şekilde tespit etme ve o ortamı iyileştirecek eylemlerde bulunma yeteneğinden kaynaklanmaktadır.

Girişimci ruha sahip bir kişi aynı zamanda düşük performans gösteren bölgeleri geliştirip dönüştürerek son derece üretken hale getirebilir. Bu perspektiften bakıldığında, girişimcilik yeteneklerinin ülkemiz ve dünyanın geri kalanı için ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim kurumlarının bu şekilde yapılandırılmasıyla girişimcilik fikri ve uygulamaları müfredatta kendine yer bulmuştur (Akyürek, 2013). Girişimcilik becerilerinin eğitim programlarına dahil edilmesiyle birlikte bu yeteneklere sahip olmanın değeri bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Ulusal kalkınmanın hızlandırılması için girişimciliğin ve girişimci insanların geliştirilmesinin önemine dair artan bir farkındalık ortaya çıkmıştır. Çok uluslu şirketlerin yaratılmasının temelinde çoğu zaman girişimcilik arzusu yatmaktadır. Girişimci olmak için birçok farklı yeteneğin bir araya gelmesi gerekir. Girişimci bir kişi risk alabilmenin yanı sıra fırsatları fark edebilmeli ve değerlendirebilmelidir. Girişimci kişi aynı zamanda tüm bu süreçleri organize etme ve yenilikler geliştirme kapasitesine de sahiptir. Tüm bu bilgileri göz önünde bulunduran uluslar, ekonomik kalkınma süreçlerini yönlendirmek ve hızlandırmak için eğitimi bir araç olarak kullanma ihtiyacı hissetmiştir (Aktaş, 2020).

Birçok devlet eğitim sisteminin eğitim programlarının amacı, 21. yüzyıl yetkinliklerinin bir parçası olan girişimcilik becerilerine sahip bireyler yetiştirmektir. Geleneksel algı, girişimciliğin ekonomiyle ilgili bir davranış olduğu yönündedir. Ancak yirmi birinci yüzyılda eğitim programlarının hedefi öğrencileri girişimci olarak kariyere hazırlamaktır ve bu nedenle müfredatlarda bir beceri alanı olarak kendine yer edinmiştir (Akyürek, 2013). Girişimci olma becerisi yalnızca ekonomik bağlamda varlığını sürdürmekle kalmamış, aynı zamanda eğitim sürecine de girmiştir. Bu örnek, ekonomik büyüme ve eğitimdeki ilerlemenin nasıl birbirine bağlı süreçler olduğunu göstermektedir.

Girişimciliğin Önemi

Ekonomik büyüme girişimcilerin yeni istihdam olanakları yaratmasıyla, kalkınma ise gelir yaratılması sonucunda insanların refah seviyelerinin yükselmesiyle beslenir (Aydın, 2020). Girişimciliğin ekonomik kalkınmada oynadığı önemli rolün altını çizirken bu işin parametreleri içerisinde yerine getirdiği görevlere odaklanmak faydalı olacaktır. Girişimciler insan kaynakları, teknoloji ve bilgi gibi alanlarda yüksek düzeyde verimlilik yaratarak ekonomik kalkınmaya öncülük ederler. Sonuç olarak, yeni üretim yöntemleri ve mallar buluşçu ilerlemeler yoluyla üretilir ve ihraç edilir. Ayrıca, girişimcilik bir ülkede rekabetçi bir ortamı teşvik eder ve enflasyonu kontrol altına almaya yardımcı olur.

Wong ve diğerlerine (2005) göre girişimcilik "yenilikler getirerek, değişimi teşvik ederek, rekabeti tesis ederek ve rekabeti artırarak ekonomik performansa katkıda bulunur". Martin ve diğerlerine (2010) göre, "risk alabilen ve yeni işler yaratmak için kaynakları kullanabilen girişimciler" sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması için gereklidir. Ulusların, değişen koşullara hızla uyum sağlayabilen ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilen girişimciler yaratma becerisi, ekonomik olarak ilerleyebilmeleri için çok önemlidir. Girişimciliğin istihdam, yenilikçilik ve kalkınma gibi işlevleri, bir girişimcinin önemini belirler (Karadeniz, 2018).

İcat, istihdam ve üretim ile girişimci, ulusun sürdürülebilir büyümesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Girişimciliğin toplum ve ulusal ekonomi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu açıktır. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), girişimciliğin müfredata dahil edilmesine ve girişimcilik kültürünün genç yaşta aşılmasına, girişimciliği teşvik etmek için üniversite-sanayi işbirliğinin kullanılmasına, akademisyenlerin ve öğrencilerin Ar-Ge ve girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesine ve girişimciliğin sadece sanayi, hizmet ve ticaret sektörlerinde değil diğer sektörlerde de yaygınlaştırılmasına güçlü bir vurgu yapmaktadır. Ekonomi ve eğitim alanlarında girişimciliğe ve girişimcilik eğitimine verilen önceliğin arttığını söylemek mümkündür.

Girişimciliğin Fonksiyonları

Sosyal ve ekonomik hayatın harekete geçirilebilmesi için girişimcilik hayati önem taşımaktadır. Girişimcilik sayesinde yeni kavramlar üretim sürecine entegre edilmekte, bu da üretimi artırmakta, yeni iş fırsatları yaratmakta ve değer üreten işletme türlerini çeşitlendirmektedir (Küçük, 2017). Farklı bir açıdan bakıldığında girişimcilik, sosyal yapıda yaratıcı veya devrimci bir süreci ateşleyen kilit unsur olarak görülebilir (Küçük, 2017). Görüldüğü üzere girişimcilik toplumsal yaşamda önemli bir rol oynamakta ve onu hem ekonomik hem de sosyal açıdan etkilemektedir. Girişimciliğin toplumsal yaşamın sosyal ve ekonomik gelişiminde oynadığı rollerin incelenmesi faydalı olacaktır. Bu bağlamda girişimcilerin yapması gerekenler ya yeni mal ve hizmetler yaratmak ya da var olanları geliştirmektir.

Yenilikçi üretim tekniklerinin yaratılması ve kullanılması.

sektör için yeni organizasyonlar yaratmak.

Birinin pazarını genişletmek.

Yeni hammadde ve ilgili malzeme kaynakları bulmak (Güney, 2015).

Girişimcilik çok çeşitli ekonomik amaçlara hizmet etse bile, uluslar ekonomik büyümelerini sürdürülebilir kılma, üretim mekanizmalarını etkin bir şekilde kullanma ve istihdam sektörlerini genişletme şansına sahiptir.

Girişimcilik ve Kültür

Bu bölümde kültür, girişimcilik kültürü ve bu üçü arasındaki etkileşim literatür ışığında incelenecektir. İçinde barındırdığı insanların yaşam tarzları, karar alma süreçleri ve kişilik özellikleri kültürden etkilenir. Ayrıca kültürün, içinde bulunduğu toplumdaki insanların çalışma, tüketme ve üretme biçimlerini de etkilediğini söylemek doğru olacaktır. Kültür, Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü" olarak tanımlanmaktadır. Girişimcileri içinde buldukları kültürden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün olmayacaktır çünkü girişimci insanlar içinde yetiştikleri toplum anlamında maruz kaldıkları kültürün bir ürünüdür (Karadeniz, 2018).

Literatürdeki kültürel çalışmalar incelendiğinde, Hofstede'in (1983) modelinin teorik çerçevesinin yaygın olarak kabul gördüğü görülmektedir. Hofstede kültüre dört açıdan bakmaktadır. Bunlar güç mesafesi, erillik-dişillik, bireycilik-toplumculuk ve belirsizlikten kaçınmadır. Genel olarak, bu faktörler girişimciliği analiz etmek için kullanılır. Ayrıca, Arkan (2004) girişimciliği etkileyen aşağıdaki özellikleri sıralamıştır:

- Kültürel çerçeve
- Aile Yapısı
- Kurumsal tasarım
- Din faktörü.

Girişimciliğin çeşitli kültürel faktörlerden etkilenmesi nedeniyle, yüksek düzeyde bireycilik, düşük düzeyde kolektivizm, kısa güç mesafeleri ve erkek özelliklerinin baskın olduğu toplumlarda gelişebilmiştir. Her kültürün kendine özgü gelenekleri, tepkileri ve düşünme biçimleri vardır ve girişimcilik kültürü de bundan farklı değildir. Girişimci bir kültürde aile, medya, sosyal çevre ve eğitim kurumları bireyi yenilikçi, rekabetçi ve başarılı olması için etkiler. Açıkça görüldüğü üzere, girişimcilik ve kültür arasındaki ilişki karmaşık ve dinamiktir.

GİRİŞİMCİLİK İLE BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER

Toplumsal Cinsiyet ve Girişimcilik

Girişimciliğin ortaya çıkışı ve temeli din, siyaset, eğitim, sosyoekonomik koşullar, aile yapıları, etnik köken ve cinsiyet gibi kültürel faktörlerden güçlü bir şekilde etkilenmektedir.

Bir ülkenin ekonomisinin gelişmesi ve bu gelişmenin sürdürülebilir ve dengeli olması için kadın girişimciliğinin büyümesi çok önemlidir. Buna ek olarak, kadın girişimciliğinin büyümesi, kadınları işgücünden ve ekonomik hayatın diğer yönlerinden dışlayan geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının yol açtığı sosyal adaletsizliklerin hafifletilmesine yardımcı olabilir. Gelişmiş ülkeler özellikle kadın girişimcileri desteklemiş ve kadınların etkisinden yararlanarak sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi teşvik etmede başarılı olmuşlardır. Gelişmekte olan ülkelerde ise durum tam tersidir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yol açtığı yanlış anlamalar ve kadın girişimciliğini tam olarak desteklemeyen bir toplum gibi faktörler nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerdeki kadınlar girişimcilik süreciyle mücadele etmektedir (Aktaş, 2020).

Türkiye'nin de büyüyen bir ülke olduğu düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet ve iş dünyası arasındaki bağlantıyı keşfetmenin önemi daha da artmaktadır. Karadeniz (2018) tarafından hazırlanan Türkiye'de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma raporuna göre, çalışan nüfus yaş aralığında, her 100 kadından 36'sı önümüzdeki üç yıl içinde girişimcilik faaliyetinde bulunmayı hedeflediğini belirtirken, bu oran her 100 erkekte yaklaşık %64'tür. Aynı araştırma, önümüzdeki üç yıl içinde kendi işini kurmayı planlayan erkeklerin oranının kadınlara kıyasla 1,8 kat daha fazla olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu gerçekler göz önünde bulundurulduğunda, kadınların girişimciliğe yönelik eğilimlerinin erkeklere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu cinsiyet eşitsizliğinin çeşitli nedenleri olabilir. Kadınlar tarihsel olarak yaşamın her alanında erkeklerle birlikte zorluklarla mücadele etmiş, ancak ataerkil geleneksel fikirler nedeniyle cinsiyete dayalı roller ve görev dağılımında girişimcilik ve yönetim süreçlerinden men edilmiştir (Aktaş vd., 2018; 430). Bu sürecin, kadınları risk alma ve girişimcilik çabalarına katılma konusunda çekingen hale getirdiği düşünülmektedir. Karadeniz'in (2018) raporunda bu hipotezi destekleyen kanıtlar buluyoruz. Araştırma, risk alma eğilimleri açısından erkeklerin kadınlardan daha cesur olduğunu iddia etmektedir. Türkiye'de her 100 kadından 38,49'u başarısız olma korkusuyla yeni bir şey denemekten çekinirken, 29,79 erkek başarısız olma korkusuyla yeni bir şey denemekten çekinmektedir. Bu bulgular ışığında, girişimcilik potansiyelinin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, ortaöğretim düzeyinde

girişimciliği toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyen az sayıda çalışma olması nedeniyle, erken dönemde kadın ve erkek nüfusun girişimcilik potansiyelini toplumsal cinsiyet bağlamında karşılaştırmak ve MEB program geliştiricileri ile politika yapıcıların erken yıllarda kadın-erkek girişimciliğine yönelik önlemler almasını sağlamak için bu düzeyde girişimcilik alanında çalışmalar yapılması önem taşımaktadır (Küçük, 2017).

Yaş ile Girişimcilik

Yaş, girişimciliği etkileyen sayısız unsurdan sadece bir tanesidir. İnsanlar çalışmaya başladıklarında, 18 ila 25 yaşları arasında, ilk yetişkinlik evresindedirler. Bu süre zarfında ilk iş kurma deneyimlerini edinirler, sosyal becerilerini bir iş için kullanma pratiği yaparlar ve finansal bağımsızlıklarını elde etmeye çalışırlar. İnsanlar genellikle girişimcilik yolculuklarına bu dönemde başlarlar. Girişimciliği inceleyen çok sayıda araştırma, girişimcilik ile yaş arasında bir bağlantı bulmuştur. Örneğin, Karataş (2018) araştırmasında yaş ve girişimcilik arasında güçlü bir ilişki olduğunu bulmuştur. Karataş, 20'li yaşların başındaki kişilerin girişimci nüfusun çoğunluğunu oluşturduğunu iddia etmektedir. Ortaokulu bitirdikten sonra ilk yetişkinlik dönemine girecek olan öğrencilerin girişimcilik potansiyelini artırmak için, bu bağlamda girişimcilikle bağlantılı olabilecek özellikleri incelemek faydalı olacaktır.

Yaşanılan Yer ile Girişimcilik

Aıkęz (2017) meslek yüksekokulu ğrencilerinin girişimcilik davranışları üzerine yaptığı çalışmada, yaşanılan yerin girişimcilik üzerinde etkisi olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, ile merkezinde yaşayanların uzak bölgelerde yaşayanlara göre daha girişimci olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karataş'a (2018) göre, aile ikametghi il merkezinde olan katılımcılar, diğer yerleşim yerlerinde yaşayanlara göre daha yüksek girişimcilik düzeyine sahiptir. Bu anlamda, yerleşim birimleri ile girişimcilik arasında bir bağlantı olduğunu ve bu bağlantının büyük topluluklar için daha elverişli olduğunu söylemek mümkündür. İlgili araştırmanın niversite öğrencileri üzerinde yapılmış olması nedeniyle, ortaokul ğrencilerinin girişimcilik potansiyellerinin ikamet edilen yerleşim birimi bağlamında incelenmesinin de literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Küçük, 2017).

Lise Türü ile Girişimcilik

Ortaokul ğrencileriyle yaptığı çalışmada ise girişimcilik miktarı ile lise türü arasında bir bağlantı olmadığını iddia etmiştir. Karataş (2018), niversite öğrencilerinden oluşan bir rneklemi kapsayan çalışmasında, mezunların devam ettiği lise türü ile girişimcilik düzeyi arasında düz lise ile Anadolu lisesi arasında düz lise lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde lise türü ve girişimcilik üzerine yapılan araştırmaların genellikle

üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, ortaokul öğrencilerinin lise tercihlerinin ve girişimcilik potansiyellerinin araştırılmasının hem literatüre hem de MEB'in girişimcilik eğitimi ve programı girişimlerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Meslek lisesi öğrencileri, devam ettikleri okul türü nedeniyle girişimciliğe en yakın öğrenci kitleleri arasında yer almaktadır. MEB'in 2019-2023 vizyonunda da mesleki eğitime verdiği değer açıkça görülmektedir. MEB bu doğrultuda mesleki eğitimi geliştirmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın katılımcıları olan meslek lisesi öğrencilerinin girişimcilik potansiyelinin karakterize edilmesinin bu araştırmaları ilerleteceği öngörülmektedir (Özçelik, 2017).

Girişimcilik ve Eğitim

İnsanların sahip olması gereken en önemli yeteneklerden biri girişimciliktir. Ülkeler, 21. yüzyılın küresel pazarında rekabet edebilmek için destekledikleri girişimci sayısını artırmalıdır. Girişimci olmak için gereken niteliklerden biri de yaratıcı düşünme, sorun çözme, risk alma, belirsizliğe tahammül etme ve yeni deneyimlere açık olma becerisidir. Girişimciliğin kilit bir güç mekanizması olduğunu gelişmiş ülkelerin ekonomik sistemlerini inceleyerek gösterebiliriz. Bu ortamda, gençlerin yenilik üretebilen ve istihdam yaratabilen girişimcilik içgüdüleri genişledikçe hem girişimcilerin sayısı hem de ulusların gelişmişlik derecesi artacaktır. Çoğu insan girişimcilik kavramının ekonomi bilimine ait olduğuna inanmaktadır (Küçük, 2017). Ancak günümüz dünyası girişimciliğe müfredatlarda da yer vermiş; öğrencileri girişimci insanlar olarak yetiştirmeyi hedeflemiş ve bu hedefe uygun olarak programlarda bir yetkinlik alanı olarak kendine yer edinmiştir. Girişimcilik becerilerinin ve tanımlarının MEB derslerindeki yeri bir sonraki bölümde tartışılacaktır. "MEB girişimci insan için "Girişimci insan olgusu, ekonomik değerlerin yaratılmasında en temel üretim değişkenlerinden biridir. Girişimci, insanlardaki karşılanmamış ihtiyaçları sürekli fark eden, yeni talepler geliştiren, talepteki değişimleri hızla fark eden ve gerekli düzenlemeleri yapan, teknolojik gelişmeleri dikkate alarak kaynak toplayan ve yatırımları gerçekleştiren, rekabetten çekinmeyen, riski seven ve sorumluluk almaktan zevk alan kişidir (Özçelik, 2017).

Türkiye'de üniversiteye giriş sınavını kazanan lise öğrencilerinin dörtte birinin mezun olduğu düşünüldüğünde, girişimcilik dersinin önemi daha iyi anlaşılacaktır. MEB, ortaokul öğrencilerine girişimcilik becerileri kazandırmanın değerinin altını çizmiştir. Ortaöğretim girişimcilik dersi müfredatına bakmanın bu yaklaşıma yardımcı olacağı düşünülmektedir (Küçük, 2017).

MEB ortaöğretim girişimcilik müfredatı incelendiğinde, öğrencilerin girişimcilik becerilerini öğrenme çabalarının ticari girişimciliğe güçlü bir vurgu yaptığı görülmektedir. Ortaöğretim kurumları sosyal girişimciliğe odaklanmak yerine ticari girişimciliği öğretmelidir. Çünkü ortaokuldan yüksek okula geçemeyen öğrenciler eğitim yolculuklarının sadece yarısını tamamlamış oluyor. Bu noktadan sonra sadece iş arayanlar değil, istihdam edilmek isteyenler eğitim almalıdır (Özçelik, 2017).

Girişimcilik dersi, normal liselerin 10., 11. veya 12. sınıf düzeylerinden herhangi birinde haftada bir ders saatinde seçmeli olarak alınmak üzere tasarlanmıştır. Ayrıca, MEB (2009) okul yöneticilerine girişimcilik dersini öncelikle 10. ve 11. sınıf öğrencilerine vermelerini tavsiye etmiştir. Öneride, "Bu dersin 9. sınıflar için çok erken olduğu ve 12. sınıfların daha çok yükseköğretime geçiş sınavlarına odaklandığı düşünülmektedir" denmektedir. Ortaöğretim Girişimcilik Dersi programının öğrencilere kazandırmayı amaçladığı beceriler şunlardır (Özçelik, 2017):

1. Temel bir ekonomi anlayışına sahip olmak,
2. Girişimciliğin toplumdaki ve ekonomideki işlevini tanımak,
3. İnovasyon ve araştırmanın öneminin farkına varmak,
4. Girişimciliğin temel fikirlerini anlamak.
5. Çeşitli girişimcilik biçimlerini tanımlamak.
6. Bir iş kurarken kaynakların nasıl birleştirileceğini bilir.
7. Girişimciliği teşvik eden unsurları tanımlayabilecektir,
8. Girişimciliğin özelliklerinin farkına varmak için kendi özelliklerini girişimcilerin özellikleriyle karşılaştırmak,
9. Girişimci adayları için mevcut olan ticari beklentilerin bilincinde olmak,
10. Bir iş fikrinden bir proje yaratma sürecindeki adımları tanımak.
11. Bir firma kurmanın ve bir iş stratejisi oluşturmanın temel aşamalarına aşina olmak,
12. Kendi işini kurmanın yararları ve sakıncaları hakkında bilgi sahibi olmak,
13. Etik, yasal ve sosyal açıdan daha sorumlu olmak
14. İş fikrini, kategorilerini ve amaçlarını anlamak,
15. Girişimcilere yardımcı olan kurum ve grupları takdir edin,

16. Atatürk'ün girişimci niteliklerini tanımak.

MEB'in ortaöğretim girişimcilik dersi öğretim programının amaçlar bölümü değerlendirildiğinde daha çok teorik temelli amaçların yer aldığı görülmektedir. Ancak programın uygulama esaslarına bakıldığında MEB'in öğrencilerde girişimcilik ruhunu geliştirmeyi de amaçladığı söylenebilir. Girişimcilik, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının temel itici güçlerinden biri olarak görüldüğünden, MEB'in bu alanda yüksek beklentileri vardır. Tüm bunlara ek olarak, girişimcilik dersinin kazanımları incelendiğinde programın uygulama aşamasına yönelik kazanımlarının da göz önünde bulundurulduğu görülüyor (Küçük, 2017).

MEB ortaöğretim girişimcilik dersinin hem hedeflerinin hem de kazanımlarının değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Girişimcilik dersinde toplam 5 modül ve 48 kazanım bulunmaktadır. Aşağıda girişimcilik dersine ait üniteler ve kazanım sayıları yer almaktadır:

Girişimcilik: Değeri ve Önemi - Toplamda 9 sonuç vardı: Başarılı girişimcilerin 9 özelliği. Kazanımlar 7 Bir Fikri Projeye ve Yatırıma Dönüştürme Toplam kazanım sayısı: 10 İşletme Türleri ve Fonksiyonları, Kazanımlar: 11 Girişimcilikte Yenilikler ve Genç Girişimcilere Tavsiyeler - Toplam 9 sonuç elde edilmiştir.

Bu ünite ve kazanımlara ek olarak, girişimcilik dersi müfredatında her bir üniteye kaç ders saati ayrılması gerektiği de belirtilmiştir. Girişimcilik dersi öğretim programında "Girişimcilik ve Girişimciliğin Önemi", "Girişimcilerin ve Başarılı Girişimcilerin Özellikleri", "İş Fikrinin Projeye ve Yatırıma Dönüştürülmesi", "İşletmelerin İşlevleri ve İşletme Türleri" ve "Girişimcilik Alanındaki Gelişmeler" ünitelerine sırasıyla dokuz ders saati, dört ders saati, sekiz ders saati ve dört ders saati ayrılması gerektiği belirtilmektedir.

Girişimcilik dersleri dışındaki diğer eğitim programları bağlamında da girişimcilik becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır. Yaşam bilimleri müfredatı girişimcilik becerilerini içeren derslerden biridir. "Programın temel yaşam becerileri bölümünde artık girişimcilik de yer alıyor" (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre öğrencilere kazandırılması gereken 27 yetenekten biri de girişimciliktir (MEB, 2018). Programın kazanımlarına bakıldığında, programın girişimcilik becerilerine ilişkin içerik barındırdığı açıkça görülmektedir. "Üretim, Tüketim ve Dağıtım" ünitesinin kazanımları üzerinden yapılan bir değerlendirmeye göre, öğrencilere girişimcilik becerilerini kazandırmak için aşağıdaki kazanımlar programda yer almaktadır.

Türkiye'nin coğrafi özelliklerini hesaba katarak yatırım ve pazarlama proje önerileri oluşturur, üretim, tüketim ve dağıtım için yeni konseptler oluşturmak üzere işbirliği yapar (MEB, 2018).

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde "inisiyatif alma ve girişimcilik" 8 yetkinlik alanından biri olarak yer almaktadır. "İnisiyatif alma ve girişimcilik", kişilerin yerel ve küresel bağlamda akademik, sosyal ve iş hayatı gibi alanlarda ihtiyaç duyacağı temel beceriler grubunda yer almaktadır (MEB, 2018). Ayrıca, "inisiyatif alma ve girişimcilik" tüm ders müfredatlarında yer alan sekiz temel yetkinlik alanından biridir. Görüldüğü üzere, Milli Eğitim Bakanlığı genel stratejisinde girişimcilik becerilerine yüksek bir değer atfetmektedir.

MEB, hayat boyu öğrenme stratejisini özetleyen belgesinde girişimcilik konusunu da ele almaktadır. AB Eğitim Bakanlıkları ile uyumlu olarak, "girişimcilik ruhunun geliştirilmesi" bu strateji belgesinde alt hedeflerden biri olarak listelenmiştir. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığının 2019-2023 Stratejik Planı'nda da "girişimcilik" temel amaçlardan biri olarak yer almaktadır (MEB, 2019). Bu açıdan bakıldığında, MEB'in stratejik hedeflerinde girişimciliğin değerine daha fazla vurgu yapıldığı söylenebilir. Henüz gelişme aşamasında olan ülkemiz, girişimci kişiliğe sahip insanlar yetiştirmediği takdirde etkin bir ekonomik kalkınma sürecine giremeyecektir. Bu bağlamda ulusların ekonomik gelişmişlik ve refah düzeylerini artırmak için girişimci insanlara ihtiyaç duyacakları söylenebilir. Eğitim politikalarında, programlarında ve hedeflerinde girişimciliğe öncelik verilmesinin bu açıdan faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anne-Baba Tutumları ve Girişimcilik

Çocuğun ailesi onun ilk sosyal çevresidir. Çocuğun kişilik gelişimi, ailenin çocuğun yetiştirilmesine ilişkin görüşlerinden etkilenir. Bir kişinin doğduğu ve geliştiği ortamın özellikleri, çevresindekilerle kurduğu ilişkiler ve yaşadığı deneyimler, gelişimini farklı şekillerde etkiler. Sezer'e (2010) göre çevre, "bireyin gelişimini olumlu yönde destekleyebileceği gibi, olumsuz çevresel faktörler tarafından çeşitli şekillerde olumsuz yönde de engellenebilir" (Sezer, 2010). Çevreyle etkileşim sonucunda kişinin dünyaya ve kendisine bakışı oluşur (Sezer, 2010). Yaşanan ve yüzleşilen aile dinamikleri, gelecekteki davranışlar için bir temel oluşturabilir. "Ailenin çocuğa karşı tutumları ve aile yapısı, çocuğun kişilik gelişiminde çok önemli bir etkiye sahiptir." Bir çocuğun kişilik gelişiminde kilit faktörlerden birinin ailenin tutumu olduğu açıktır.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik görüşleri ve davranışları, gençlerin ev içinde kişiliklerini nasıl geliştirdikleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocuklar ebeveynlerini izleyerek, taklit ederek ve onlardan öğrenerek büyürler. Kuşkusuz, ebeveynin çocuğun gelişimi

üzerindeki etkisi önemli bir faktördür. Ebeveynler çocukları için rol model görevi görür ve sergiledikleri tutumlarla sosyalleşme ve kişilik gelişimi sürecinden geçerken ilk şemalarını oluşturmalarına yardımcı olurlar. Ebeveyn tutumları, bir kişinin kişiliğini nasıl geliştirdiğinde önemli bir role sahip oldukları için birçok kategoriye ayrılır. Akkaya (2008) iyi ve olumsuz ebeveyn tutumları arasında bir ayrım yaparak ilkini "demokratik tutum", ikincisini ise "otoriter tutum", "koruyucu tutum", "hoşgörülü tutum", "tutarsız tutum", "reddedici tutum" ya da "boyun eğici tutum" olarak sınıflandırmıştır. Yılmaz (2000) Baumdrin'in sınıflandırmasını şu şekilde aktarmıştır: otoriter, demokratik ve izin verici. Görüldüğü gibi, ebeveyn tutumlarını sınıflandırmanın çeşitli yolları vardır. Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından oluşturulan ve Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye çevrilen ebeveyn tutum ölçeğindeki "otoriter tutum", "demokratik tutum", "izin verici-ihmkar tutum" ve "izin verici-hoşgörülü tutum" sınıflandırması bu çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Sözbilir (2017) girişimcilik üzerine yaptığı araştırmada girişimcilik potansiyelini birçok açıdan ele almıştır. Sözbilir (2017), girişimcilik potansiyelini incelemek için faktörlerden biri olarak "çocukluk dönemindeki aile tutumunu" kullanmıştır. Araştırması, ailenin yetiştirme sırasındaki tutumu ile girişimcilik kapasitesinin pozitif ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Sözbilir, 2017). Biçkes ve Ren'in (2011) girişimcilik üzerine yaptığı çalışmanın bulgularına göre, yetiştirme tarzları girişimcilik potansiyeli ile olumlu ve anlamlı bir bağlantıya sahiptir (Biçkes ve Ren, 2011). Yenilikçi düşünme, ebeveyn tutumlarıyla bağlantılı bir diğer özelliktir. Çalışma, yaratıcı düşünme ile çocukların özerkliğini destekleyen ebeveyn görüşleri arasında bir bağlantı bulmuştur. Yenilikçi düşünme, daha önce de belirtildiği gibi, girişimci özelliklerinden biridir. Yapılan çalışmalar ışığında girişimcilik becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin araştırılması hayati önem taşımaktadır.

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

Sosyal girişimcilik, zor sosyal sorunları yeni yollarla ele alır. Sosyal girişimcilik, sorun çözme ve sosyal inovasyona vurgu yaparak kamu, ticari ve kâr amacı gütmeyen sektörler arasındaki sınırları bulanıklaştırmaktadır (Yaşar, 2017: 65).

Sosyal girişimcilik faaliyetleri, yeni ve benzersiz bir şey üretme kabiliyetleriyle mevcut girişimlerden ve uygulamalardan ayrılır. Sosyal girişimciliğin temel motivasyonu, ele alınan sosyal sorundur ve bu sorunu ele almak için gereken kaynakları harekete geçirmek üzere bir sosyal şirket kurulmalıdır (Taş, Küçükoğlu ve Özcan, 2016: 43).

Literatürdeki sosyal girişimcilik tanımları dört temel noktaya odaklanmaktadır: sosyal girişimcilerin özellikleri, faaliyet alanları, kullandıkları kaynaklar ve yöntemler ile amaçları. Dacin ve diğerlerine göre "sosyal girişimcilerin misyonu" formülasyonları sosyal girişimciliği tanımlamak için en iyisidir (Bozkurt, Ercan ve Yurt, 2018: 77).

Ekonomik Değerler ile Sosyal Değerler Dengesi Olarak Sosyal Girişimcilik

- Sosyal değer; kalıcılık, öğrenme, cesaret ve hesap verebilirlik anlamına gelir. Sosyal girişimcilik, ekonomik girişimcilikten farklı olarak sosyal ideallere sahiptir. Bu ortamda tüm sosyal girişimler sosyal değere sahiptir (Kartal, 2018: 12).
- Sosyal değer yaratma, ekonomik olarak dezavantajlı kişiler için para üretmek veya dünyanın yoksulluk çeken bölgelerine tıbbi malzeme ulaştırmak gibi sosyal sorunların üstesinden gelmeyi içerir ve inovasyon gerektirir. Sosyal değer yaratma, sosyal zorlukları çözmeyi içerir.
- Girişimcilerin sosyal ağları,
- Girişim başarısına adanmışlık
- İlk sermaye,
- Girişimciliğin kabulü,
- Girişim ekibi anlaşması, maaş-gönüllü oranı,
- Kâr amacı gütmeyen ve halka açık şirketlerin uzun vadeli oluşumu
- Pazarda test edilmiş hizmet,
- Girişimcilerin yönetim deneyimi.

Aracı Bir Güç Olarak Görülen Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik ihtiyaçları ve zorlukları ele alır. Sosyal barışı baltalayan mevcut sosyal sorunların üstesinden gelme ve yeni fırsatlar arama çabalarından gelişirler (Kılıç Kırılmaz, 2014: 58).

Sosyal girişimcilik ticari işlerden farklıdır. Sosyal girişimcilik sosyal zorluklara ve sosyal fayda yaratmaya odaklanır. Sosyal girişimcilik fırsatları ticari fırsatlardan farklı olarak keşfedilir, ortaya çıkar ve kullanılır (Kılıç Kırılmaz, 2014: 33). Sosyal girişimciliğin sosyal bir bağlamı ve öncülü vardır, bu nedenle sosyal ve kurumsal engellerle karşılaşabilir (İrengün, 2014: 70).

Sosyal girişimcilik, kalıcı sosyal değişim üretmek için yeni fırsatların, yöntemlerin ve kaynakların keşfedilmesiyle başlar. Sosyal girişimcilik fırsatları ekonomik değeri maksimize etmez; sosyal sorunları çözmeye odaklanır (İrengün, 2014: 66).

1. GÖNÜLLÜLÜK

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de sosyal girişimciliğin önemi ve işlevi giderek artmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de sosyal girişimcilik vakalarının her geçen gün arttığını söylemek yanlış olmayacaktır. Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), ASHOKA, Schwab Vakfı ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) gibi kuruluşların Türkiye'deki sosyal girişimcilik vakalarının artışına önemli katkıları olmuştur. Bu noktada Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu (KUSIF) tarafından yönetilen Türkiye Sosyal Girişim Ağı (TSGA) projesinden bahsetmek önemlidir. Girişim, Türkiye'nin mevcut sosyal girişimci ekosistemini bir araya getirerek ve ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlara kalıcı çözümler bulan sosyal girişimcilerin sayısını artırarak Türkiye'de sosyal girişimciliğin büyümesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Proje kapsamında kurulan sosyal medya hesapları, Türkiye'deki güncel sosyal şirketler hakkında bilgi edinmek için de kullanılabilir (Kılıç, 2020: 33).

Ayrıca, aşağıdaki tabloda Türkiye'deki on sosyal girişim örneği yer almaktadır.

Tablo 5.1. Türkiye'de On Sosyal Girişimcilik Örneği

Sosyal Girişim	Sosyal Girişimci	Sosyal Girişimin Konusu /Amacı
Gelecek Daha Net Gençlik Platformu (GDN)	Mikado Danışmanlık	Gençlere yönelik mentörlük faaliyetleri yürütür. E-mentörlük, video grupları, Webinar ve online konferanslar üzerinden inovatif bilgilere sahip olanlarla bu bilgilere ihtiyaç duyanları buluşturur. Gençlerin kişisel ve profesyonel gelişimine katkı sağlar.
Toplum Gönüllüleri Vakfı	İbrahim Betil	Eğitim alanında faaliyet gösterir. Gençlerin sosyal girişimcilik özelliklerinin gelişmesine katkıda bulunur. Genç Gönüllülerin katılımıyla sosyal sorunların çözümüne yönelik projeler yürütür.
Uçan Süpürge	Halime Güner	Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığın artırılmasına katkı sağlayan projeler yürütür. Türkiye'de kadınlara yönelik faaliyet gösteren organizasyonlar, kamu kurum ve kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri arasındaki diyalogu artırır.
Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği	Victor Ananias	Ekolojik yaşam ve tarım ile ilgili faaliyetler yürütür. Ekolojik yaşam konusunda farkındalık oluşturmak adına sergiler, seminerler düzenler, projeler yürütür, yayım ve yayınlar yapar.
INOĞAR	IDEMA, Habitat Derneği, Digi Guardians, Sanat Mahal ve İhtiyac Haritası	Türkiye'de girişimcilik ekosisteminin gelişmesi için kurulan bir kuluçka merkezidir. Kültür, sanat, teknoloji ve sürdürülebilir kalkınma gibi alanlarda faaliyet gösteren ticari işletmeleri, sosyal girişimcileri ve sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelebilecekleri ve diyaloglarını geliştirebilecekleri faaliyetler yürüten sosyal kooperatiftir. Kuruluş, çeşitli projeler ve kira gelirleri ile kendi kaynaklarını oluşturup sürdürülebilirliğini sağlar

Anlatan Eller	Pelin Baykan	İşitme engelli bireylere eşit fırsatlar sunulmasına yönelik faaliyetler yürüten, dernek ve şirket olmak üzere iki yasal statü şemsiyesi altında oluşmuş hibrit bir modeldir. Şirketlere, bireylere ve gruplara yönelik Türkçe işaret dili dersleri düzenleyerek finansal kaynak oluşturur. Anlatan Eller, bir yandan işiten topluluk ile işitmeyen topluluk arasındaki eşitsizliğin ortadan kalkmasına katkıda bulunur bir yandan da öğretmenlere istihdam sağlar.
Teyit	Mehmet Atakan Foça	İnternet üzerinde yayılan bilgileri inceleyerek doğrulama yapan, dernek ve şirket olmak üzere iki yasal statü şemsiyesi altında oluşmuş, karma yapıda bir platformdur. Türkiye’de dijital okuryazarlığın gelişmesine katkıda bulunmayı ve sosyal medyada oluşan bilgi kirliliğini azaltmayı amaçlar. Teyit gelirini; hibeler, konuşmacı ücretleri, kullanıcı destekleri gibi kaynaklardan oluşturarak sürdürülebilirliğini sağlayarak internette “doğru bilgiye erişim” gibi toplumsal bir ihtiyaca cevap verir.
Açık Açık	İ. Renay Onur ve İttr Erhart	Türkiye’de bağışçılığın gelişmesine yönelik faaliyetler yürüten çevrimiçi bir platformdur. Bağışçılar ve Sivil toplum kuruluşları arasında güven tesis etmeyi amaçlar. Platforma üye olan sivil toplum kuruluşlarının, şeffaflığını artıran faaliyetler yürüterek, bağışlara erişimlerinde kolaylık sağlar. Hem şirket hem de dernek yasal statüsü olan girişim, finansal kaynaklarını üyelik ücretleri ve kurumsal bağışlar ile oluşturur.
Haydi Kızlar Okula Projesi	UNICEF	Eğitime destek faaliyetleri yürütür. Okullaşma seviyesinin düşük olduğu bölgelerde eğitim kalitesini artırmayı ve kız çocukların okula gitme oranı yükseltmeyi amaçlar.
Arama Kurtarma Derneği (AKUT)	Nasuh Mahruki	Arama ve Kurtarma faaliyetleri yürütür. Kriz öncesi dönemlerde eğitim faaliyetleri yürütürken kriz anında etkin ve hızlı arama kurtarma çalışmaları yürütür.

Kaynak: Ercan, 2016: 44-47; Kırmızı, 2016: 40-4.

Ayrıca aşağıda yer alan projeler Türkiye’de yürütülen kurumsal sosyal sorumluluk projeleri olarak adlandırılmakla beraber Kurumsal Sosyal Girişimcilik olarak da değerlendirilebilir (Kılıç, 2020):

- Tukcell (TOBB ve TOBB Kadın Girişimciler Kurulu işbirliğiyle) – Geleceği Yazan Kadınlar Projesi.
- CocaCola – Kız Kardeşim Projesi.
- Domestos – Hijyenik Tuvalet, Sağlıklı Gelecek Projesi.
- Finish – Yarının Suyu Projesi.

Bu projelere, Dees (1998b)"ın "sosyal değer yaratmayı hedefleyen her kişi/kurum sosyal girişimci adaydır" ifadelerinden yola çıkılarak bakılırsa, bu firmaların kurumsal sosyal sorumlulukları gereği ihtiyaç sahiplerine bağış yapmak yerine, elde ettikleri ticari gelirlerin bir kısmı ile toplumsal problemlere sürdürülebilir çözümler üretip değer yaratmalarını görece kurumsal sosyal girişimcilik olarak da değerlendirilebilir.

2. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son küresel gelişmeler, sektörler arası işbirliği olmadan zorlukların üstesinden gelmeyi zorlaştırmıştır. Yerel, ulusal ve uluslararası zorluklar sektörler arası ve bazen de uluslararası işbirliğini gerektirmektedir. Sosyal girişimciler bu koşullar altında sorunları ele almalı ve ihtiyaçları karşılamalıdır. Sosyal girişimciliğe bu gözle bakılmalı ve farklı sektörlerden oyuncular sosyal, ekonomik, çevresel vb. kaygıların üstesinden gelmek için birlikte çalışmalıdır. Sosyal girişimcilik uyarlanabilir bir yapıya sahiptir. Sosyal girişimcilik kamu, kâr amacı gütmeyen ve özel kurum ve kuruluşlarda vurgulanmalıdır. Özel işletmelerin, şirket gelişimi ve sosyal sorun çözümleri için "kurumsal sosyal sorumluluk "un yanı sıra "kurumsal sosyal girişimcilik "i de benimsemeleri faydalı olacaktır. Sosyal girişimcilik eğitimi veren üniversitelerin sayısının artırılması da sosyal girişimciliğin büyümesini hızlandıracaktır. Türkiye'deki mevcut veya potansiyel kitlesel fonlama platformlarının "sosyal kitlesel fonlama" faaliyet kategorileri oluşturmaları ve sosyal girişimcilikle ilgili faaliyetlerinde "sosyal girişimcilik" ifadesini kullanmaları, sosyal kitlesel fonlama teriminin kavramsallaştırılmasına ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olacaktır. Türkiye'deki kitlesel fonlama platformları görünürlüklerini artırırrsa, sosyal girişimciler de bunu daha fazla kullanacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, A. Türkoğlu, T., Tetik, S., 2017. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri ile Girişimci Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Journal of Yaşar University*, 12(45), 76-92.
- Aktaş, A. B., 2020. Hemşirelik Öğrencilerinin Girişimcilik Algısına Cinsiyet ve Diğer Faktörlerin Etkisi. *Journal of Academic Research in Nursing*, 6(1), 80-88.
- Akyürek, Ç., 2013. İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi (yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Aydın, E., 2020. Girişimcilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin, Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki; Batı Karadeniz Bölge Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama (doktora tezi), Karabük Üniversitesi.
- Bozkurt, Ö., 2006. Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 93-11
- Bozkurt, Ö., Ercan, A., ve Yurt, İ. (2018). Bireysel Değerler İle Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 13 (1), 43-55.
- Güney, S., 2015. Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, (2. Basım), Ankara: Siyasal Kitabevi
- İrengün, O., 2014. Beş Faktör Kişilik Kuramının Sosyal Girişimcilik Yönelimine Etkisi ve Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadeniz, E.E., 2018. Türkiye’de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma 2018 Global Entrepreneurship Monitor (GEM). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınevi.
- Kartal, Ö. (2018). Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimi ve Yenilikçilik İle İlişkisi: Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Kartal, Ö., 2018. Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimi ve Yenilikçilik İle İlişkisi: Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Kılıç Kırılmaz, S., 2014. Sosyal Girişimcilik Boyutlarına Kuramsal Bir Bakış. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 55-74.
- Kılıç, S., 2020. Koşgeb Girişimcilik Eğitimlerinin, Girişimci Adaylarının Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

- Kırmızı, C., 2016. Sosyal Girişimcilik Odaklı Örgüt İklimi Oluşturma: Dumlupınar Üniversitesi'nde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Korkmaz, O., 2012. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2), 209-226.
- Küçük, O., 2017. Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi, (9. Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Martin, M. A. G., Picazo, M. T. M., & Navarro, J. L. A., 2010. Entrepreneurship, Income Distribution and Economic Growth. International Entrepreneurship and Management Journal, 6(2), 131-141.
- Milli Eğitim Bakanlığı., 2019. 2019-2023 Stratejik Planı, 1-118, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD, 2018. Youth stocktaking report. <http://www.oecd.org/gov/youth-stocktakingreport.htm> adresinden 14.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Özçelik, G., 2017. İç Girişimcilik Eğilimine İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarından Bakış. Maliye Finans Yazıları, (Özel Sayı) 133-154.
- Sezer, Ö., 2010. Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 1-19.
- Taş, H. Y., Küçükkoğlu, M., ve Özcan, S., 2016. Osmanlıdan Günümüze Sosyal Girişimcilik Örnekleri ve Topluma Kazandırdıkları. 2. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi Kongre Kitabı. 5-6-7 Mayıs. Payas / Hatay: İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği Yayınları, 256-266.
- Türkmen, M. & İşbilir, U., 2014. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Sosyo-Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(2), 18-28.
- Yaşar, F., 2017. Düzce İlinde Kadın Girişimcilik Profilinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.